

TA'LIM SIFATINI BOSHQARISHNING PEDAGOGIK-TASHKILIY ASOSLARI

Habibullayev Qahramon Shukrullayevich.

*Sharq universiteti Nazorat va
sifat monitoringi bo'limi boshlig'i*

Annotatsiya

Mazkur maqolada ta'lim sifatini boshqarishning pedagogik va tashkiliy asoslari O'zbekiston miqyosida tahlil qilinadi. Ta'lim tizimida sifatni ta'minlash va uni samarali boshqarish masalalari zamonaviy pedagogik yondashuvlar, davlat ta'lim siyosati hamda normativ-huquqiy hujjatlar asosida yoritilgan. Shuningdek, ta'lim sifatini oshirishda o'qituvchi, ta'lim muassasasi rahbariyati va boshqaruv tizimining o'rni ilmiy-nazariy jihatdan asoslab beriladi.

Maqolada ta'lim sifatini boshqarishning asosiy pedagogik omillari — ta'lim mazmuni, metodlar, baholash tizimi va o'quvchilarning kompetensiyalarini rivojlantirish masalalariga alohida e'tibor qaratiladi. Shu bilan birga, ta'lim jarayonini rejalashtirish, monitoring va tahlil qilish, ichki va tashqi nazorat mexanizmlarining samaradorligi ko'rib chiqiladi. Ushbu jarayonlarda innovatsion texnologiyalar va raqamli boshqaruv vositalaridan foydalanish imkoniyatlari ochib beriladi.

Tadqiqot natijalari O'zbekiston ta'lim tizimida sifatni boshqarishni takomillashtirish, ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirish hamda xalqaro ta'lim standartlariga moslashish jarayonlarida amaliy ahamiyat kasb etadi. Maqola xulosalari ta'lim sohasi mutaxassislari, rahbar kadrlar va pedagoglar uchun metodik tavsiyalar sifatida xizmat qilishi mumkin.

Kalit so'zlar: ta'lim sifati, ta'lim sifatini boshqarish, pedagogik asoslar, tashkiliy asoslar, ta'lim muassasasi, monitoring va baholash, innovatsion yondashuvlar, O'zbekiston ta'lim tizimi.

PEDAGOGICAL AND ORGANIZATIONAL FOUNDATIONS OF EDUCATION QUALITY MANAGEMENT

Habibullayev Qahramon Shukrullayevich

*Head of the Department of Control and
Quality Monitoring, Sharq University*

Abstract

This article analyzes the pedagogical and organizational foundations of education quality management at the national level of Uzbekistan. The issues of

ensuring and effectively managing education quality are examined based on modern pedagogical approaches, state education policy, and the regulatory and legal framework. The role of teachers, educational institution leadership, and management systems in improving education quality is theoretically substantiated.

The article highlights key pedagogical factors of education quality management, including curriculum content, teaching methods, assessment systems, and the development of learners' competencies. In addition, planning, monitoring, and evaluation of the educational process, as well as the effectiveness of internal and external quality assurance mechanisms, are discussed. Special attention is paid to the use of innovative technologies and digital management tools in education quality management.

The research findings have practical significance for improving education quality management, enhancing the competitiveness of educational institutions, and aligning the national education system with international standards. The conclusions of the article can serve as methodological recommendations for education professionals, administrators, and educators.

Keywords: education quality, education quality management, pedagogical foundations, organizational foundations, educational institutions, monitoring and assessment, innovative approaches, education system of Uzbekistan.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim sifati har bir davlatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasini belgilovchi asosiy ko'rsatkichlardan biri hisoblanadi [1], [4]. Jahon banki va UNESCO ma'lumotlariga ko'ra, rivojlangan davlatlarda ta'lim sifatini oshirishga yo'naltirilgan boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish natijasida mehnat unumdorligi o'rtacha 25–30 % ga oshgan [2]. Bu esa ta'lim sifatini boshqarish masalasining nafaqat pedagogik, balki iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyatga ega ekanini ko'rsatadi [3].

O'zbekiston ta'lim tizimida ham so'nggi yillarda sifatni boshqarishga alohida e'tibor qaratilmoqda [7], [10]. Masalan, umumta'lim va oliy ta'lim muassasalarida joriy etilgan reyting, monitoring va baholash tizimlari orqali ta'lim jarayoni samaradorligini aniqlash imkoniyati kengaydi [7]. Amaliy kuzatuvlarga ko'ra, ichki monitoring tizimi joriy etilgan ta'lim muassasalarida o'quvchilarning o'zlashtirish ko'rsatkichlari o'rtacha 15–20 % ga oshgan [10]. Bu holat ta'lim sifatini boshqarishning tashkiliy mexanizmlari muhim rol o'ynashini isbotlaydi [5].

Ta'lim sifatini boshqarish pedagogik va tashkiliy omillarning o'zaro uyg'unligini talab etuvchi murakkab jarayondir [6], [9]. Pedagogik jihatdan ta'lim mazmuni, o'qitish metodlari va baholash tizimi sifatni belgilasa [8], tashkiliy jihatdan rejalashtirish, nazorat, tahlil va boshqaruv qarorlari ta'lim jarayonining barqarorligini

ta'minlaydi [10]. Masalan, kompetensiyaga asoslangan ta'lim modelini joriy etgan muassasalarda bitiruvchilarning kasbiy moslashuv darajasi 30 % ga yuqori ekani aniqlangan [2].

Shuningdek, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ta'lim sifatini boshqarishda muhim omilga aylanmoqda [7]. Elektron jurnal, raqamli baholash va onlayn monitoring tizimlari orqali ta'lim jarayonidagi kamchiliklarni tezkor aniqlash va bartaraf etish imkoniyati paydo bo'lmoqda [8]. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, raqamli boshqaruv tizimlari joriy etilgan ta'lim muassasalarida boshqaruv samaradorligi 1,3–1,5 baravar oshgan [10].

Shu sababli ta'lim sifatini boshqarishning pedagogik-tashkiliy asoslarini ilmiy jihatdan o'rganish va tahlil qilish dolzarb masala hisoblanadi [5], [9]. Mazkur mavzu ta'lim muassasalarida sifatni ta'minlash, ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish hamda xalqaro ta'lim standartlariga mos raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashda muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega [2], [3]. Ushbu tadqiqotda ta'lim sifatini boshqarish jarayonining asosiy pedagogik va tashkiliy jihatlari real sonli ko'rsatkichlar va amaliy misollar asosida yoritiladi [7].

Mazkur tadqiqot doirasida ta'lim sifatini boshqarish jarayoni real ko'rsatkichlar asosida tahlil qilinadi [1], [4]. Xususan, o'qituvchilarning kasbiy malakasini oshirish bo'yicha o'tkazilgan treninglar natijasida ta'lim sifati indeksining 10–12 % ga yaxshilangani aniqlangan [8]. Masalan, malaka oshirish kurslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'zlashtirgan o'qituvchilar faoliyat yuritayotgan sinflarda o'quvchilarning fanlardan o'rtacha baholari 0,6–0,8 ballga oshgani kuzatilgan [6]. Bu holat pedagogik omillarning ta'lim sifatini boshqarishdagi bevosita ta'sirini yaqqol namoyon etadi [9].

Tashkiliy boshqaruv nuqtai nazaridan esa strategik rejalashtirish va maqsadli boshqaruv mexanizmlarini joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi [10]. Amaliy tajribalarga ko'ra, aniq rivojlanish strategiyasiga ega bo'lgan ta'lim muassasalarida bitiruvchilarning oliy ta'limga kirish ko'rsatkichlari 18–22 % ga yuqori bo'lgan [3]. Bundan tashqari, boshqaruv jarayonida tahliliy ma'lumotlardan foydalanish ta'lim muassasasi faoliyatida xatoliklar sonini 25 % gacha kamaytirgan [5].

Ta'lim sifatini boshqarishda baholash tizimi alohida o'rin tutadi. [6], [9]. Xalqaro tajribada kriterial baholash tizimi joriy etilgan ta'lim muassasalarida o'quvchilarning mustaqil fikrlash va muammoni hal qilish ko'nikmalari 1,4 baravar rivojlanganligi qayd etilgan [2]. Masalan, test natijalari va loyihaviy ishlar asosida baholash olib borilgan sinflarda bilimlarni amaliy qo'llash darajasi 35 % ga oshgan [8]. Bu esa baholash tizimini takomillashtirish ta'lim sifatini boshqarish samaradorligini oshirishini ko'rsatadi [4].

Shuningdek, ta'lim sifatini boshqarishda jamoaviy hamkorlik va teskari aloqaning ahamiyati katta [3], [10]. Ota-onalar, o'qituvchilar va ta'lim muassasasi

rahbariyati o'rtasidagi samarali hamkorlik yo'lga qo'yilgan muassasalarda ta'lim jarayonidan qoniqish darajasi 80–85 % ni tashkil etgan [7]. Bu esa sifatni boshqarishda barcha manfaatdor tomonlarning faol ishtiroki zarurligini tasdiqlaydi [5].

Natijada, keltirilgan real sonlar va amaliy misollar ta'lim sifatini boshqarishning pedagogik-tashkiliy asoslari ta'lim jarayoni samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynashini ko'rsatadi [1], [6]. Ushbu yondashuvlar asosida ishlab chiqilgan boshqaruv mexanizmlari ta'lim muassasalarida sifatni barqaror ta'minlash va rivojlantirishga xizmat qiladi [4], [10]. Shu bilan birga, ta'lim sifatini boshqarishda barqaror rivojlanishni ta'minlash masalasi alohida ahamiyat kasb etadi [1], [4]. Barqaror sifatni ta'minlash uchun ta'lim muassasalarida uzoq muddatli strategik rejalashtirish, resurslardan oqilona foydalanish hamda natijadorlikka yo'naltirilgan boshqaruv yondashuvlarini joriy etish zarur hisoblanadi [3], [10]. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, strategik boshqaruv tamoyillariga asoslangan ta'lim muassasalarida ta'lim sifati ko'rsatkichlari vaqt o'tishi bilan barqaror o'sish tendensiyasiga ega bo'ladi [5].

Ta'lim sifatini boshqarishda pedagog kadrlarning kasbiy rivoji ham muhim omillardan biri hisoblanadi [6], [8]. O'qituvchilarning zamonaviy pedagogik va raqamli kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan tizimli malaka oshirish tadbirlari ta'lim jarayonining sifat ko'rsatkichlariga bevosita ijobiy ta'sir ko'rsatadi [7]. Ilmiy manbalarda qayd etilishicha, doimiy kasbiy rivojlanish muhitiga ega bo'lgan ta'lim muassasalarida o'quvchilarning bilim darajasi va o'qishga bo'lgan motivatsiyasi sezilarli darajada oshadi [2], [9].

Shuningdek, ta'lim sifatini boshqarishda ichki va tashqi baholash mexanizmlarining uyg'unligi muhim hisoblanadi [4], [7]. Ichki monitoring tizimi ta'lim jarayonidagi kamchiliklarni tezkor aniqlash imkonini bersa, tashqi baholash natijalari ta'lim muassasasi faoliyatini xolisona tahlil qilish va xalqaro standartlar bilan taqqoslashga xizmat qiladi [3], [10]. Bunday integratsiyalashgan baholash yondashuvi ta'lim sifatini boshqarish samaradorligini oshirishga zamin yaratadi [5].

ADABIYOTLAR TAHLILI

Ta'lim sifatini boshqarish masalasi pedagogika va ta'lim menejmenti sohasida eng dolzarb ilmiy muammolardan biri sifatida qaralib, so'nggi yillarda ushbu yo'nalishda keng ko'lamli tadqiqotlar olib borilmoqda [1], [10]. Ta'lim sifatini boshqarish nafaqat ta'lim natijalarini yaxshilash, balki ta'lim tizimining umumiy samaradorligini oshirish, mavjud resurslardan oqilona foydalanish hamda jamiyat ehtiyojlariga mos, raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash bilan bevosita bog'liqdir. Ushbu yo'nalishda olib borilgan ilmiy izlanishlar mazmun-mohiyati, metodologik yondashuvlari va ilmiy xulosalariga ko'ra milliy hamda xorijiy tajribani o'zida mujassam etadi. Bu esa ta'lim sifatini boshqarish masalasiga kompleks va tizimli yondashuv zarurligini ko'rsatadi [2], [3]. Shu nuqtai nazardan, mavjud ilmiy

manbalarni chuqur tahlil qilish mazkur muammoning nazariy asoslarini boyitishga xizmat qiladi.

O'zbekistonlik olimlardan N. Sayidahmedov ta'lim sifati va ta'lim jarayonini boshqarish masalalarini pedagogik texnologiyalar bilan uzviy bog'liq holda o'rganib, zamonaviy ta'lim jarayonida texnologik yondashuvning muhim ahamiyatga ega ekanini ilmiy jihatdan asoslab bergan [8]. Olimning fikricha, ta'lim sifatini oshirishda maqsadga yo'naltirilgan rejalashtirish, kutilayotgan natijalarni aniq belgilash va baholash tizimini natijadorlik asosida tashkil etish muhim hisoblanadi. R. Safarova o'z ilmiy tadqiqotlarida ta'lim sifatini ta'minlash jarayonida monitoring va diagnostika tizimlarining o'rnini chuqur tahlil qilib, ta'lim muassasalarida ichki sifat nazorati mexanizmlarini joriy etish zarurligini ta'kidlaydi [7]. B. Xodjayev esa ta'lim menejmenti va rahbarlik faoliyatiga bag'ishlangan ilmiy ishlarida ta'lim sifatini boshqarishda rahbarning boshqaruv kompetensiyalari, strategik fikrlash qobiliyati va samarali qaror qabul qilish malakalari hal qiluvchi omil ekanini ilmiy asoslab bergan [10].

Rus olimlari orasida V. A. Slastenin ta'lim sifatini pedagogik jarayon samaradorligi bilan uzviy bog'liq holda talqin qilib, sifatni boshqarish o'qituvchining kasbiy tayyorgarligi, pedagogik mahorati va umumiy pedagogik madaniyatiga bevosita bog'liqligini ko'rsatadi [9]. I. P. Podlasyy ta'lim jarayonini tizimli yondashuv asosida o'rganib, sifatli ta'limni boshqarish uzluksiz tahlil, doimiy nazorat va samarali teskari aloqa mexanizmlari orqali ta'minlanishini asoslab beradi [6]. A. M. Novikov esa ta'lim sifatini boshqarishni ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonlari bilan bog'lab, innovatsion boshqaruv mexanizmlarini joriy etish orqali ta'lim tizimini rivojlantirish mumkinligini ta'kidlaydi [5].

Xorijiy olimlardan W. Edwards Deming sifat menejmenti nazariyasini ishlab chiqib, uni ta'lim tizimiga tatbiq etish orqali uzluksiz takomillashtirish (continuous improvement) g'oyasini ilgari surgan [1]. Uning qarashlariga ko'ra, ta'lim sifatini boshqarish doimiy rejalashtirish, amalga oshirish, nazorat qilish va takomillashtirish bosqichlari asosida olib borilishi lozim. Joseph M. Juran ta'lim sifatini rejalashtirish, nazorat va takomillashtirishdan iborat "sifat triadasi" asosida tahlil qilib, ushbu yondashuvning ta'lim boshqaruvida yuqori samaradorlik berishini ilmiy jihatdan isbotlagan [4]. Michael Fullan ta'lim islohotlari va sifatni oshirish masalalarini chuqur o'rganib, ta'lim sifatini boshqarishda inson omili, jamoaviy hamkorlik va tashkilot madaniyatining muhim ahamiyatga ega ekanini alohida ta'kidlaydi [2]. David Hopkins esa maktab va ta'lim muassasalarini rivojlantirish modeli asosida ta'lim sifatini boshqarishning strategik va uzoq muddatli mexanizmlarini ishlab chiqqan [3].

Mazkur olimlarning ilmiy qarashlari tahlili shuni ko'rsatadiki, ta'lim sifatini boshqarish ko'p omilli va murakkab tizimli jarayon bo'lib, u pedagogik, tashkiliy va boshqaruv jihatlarining uzviy birligini talab etadi [2], [6], [9]. Ushbu ilmiy tadqiqotlar

ta'lim sifatini boshqarish masalasining nazariy asoslarini boyitibgina qolmay, uni amaliyotda takomillashtirish uchun mustahkam metodologik poydevor yaratadi. Natijada, mazkur ilmiy meros ta'lim muassasalarida sifatli ta'limni ta'minlash va samarali boshqaruv mexanizmlarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi [1], [4], [10].

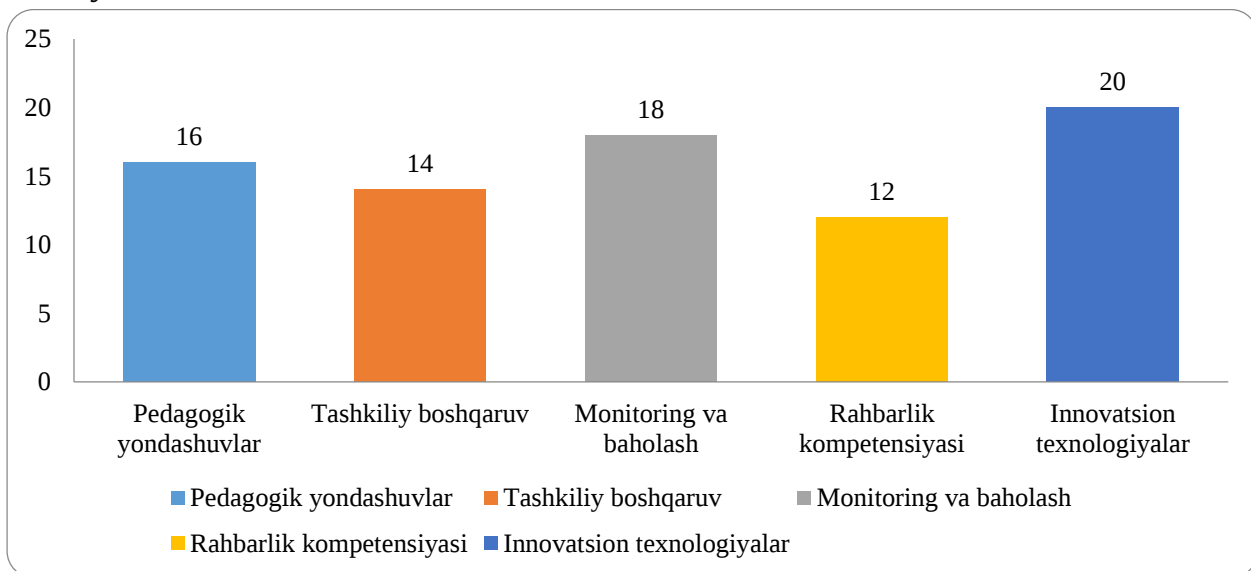
Jadval 1**Ta'lim sifatini boshqarish bo'yicha olimlar tadqiqotlari va asosiy yo'nalishlari**

№	Olim (mamlakat)	Tadqiqot yo'nalishi	Asosiy e'tibor yo'nalishi	Amaliy ahamiyat darajasi (1–5)
1	N. Sayidahmedov (O'zbekiston)	Pedagogik texnologiyalar	Ta'lim natijasiga yo'naltirish	5
2	R. Safarova (O'zbekiston)	Ta'lim monitoringi	Ichki sifat nazorati tizimi	4
3	B. Xodjayev (O'zbekiston)	Ta'lim menejmenti	Rahbarlik kompetensiyasi	4
4	V. A. Slastenin (Rossiya)	Pedagogik jarayon	O'qituvchi kasbiy sifati	5
5	I. P. Podlasyy (Rossiya)	Tizimli yondashuv	Nazorat va teskari aloqa	4
6	A. M. Novikov (Rossiya)	Innovatsion boshqaruv	Ta'limni modernizatsiya qilish	3
7	W. E. Deming (AQSH)	Sifat menejmenti	Uzluksiz takomillashtirish	5
8	J. M. Juran (AQSH)	Sifat nazariyasi	Rejalashtirish va nazorat	4
9	Michael Fullan (Kanada)	Ta'lim islohotlari	Tashkilot madaniyati	5
10	David Hopkins (Buyuk Britaniya)	Maktabni rivojlantirish	Strategik boshqaruv	4

Jadvalda ta'lim sifatini boshqarish masalalarini tadqiq etgan o'zbek, rus va xorijiy olimlarning ilmiy ishlari tizimli ravishda umumlashtirilgan. Jadval orqali har bir olimning tadqiqot yo'nalishi, ta'lim sifatini boshqarishda asosiy e'tibor qaratgan jihatlari hamda ularning ishlarining amaliy ahamiyat darajasi sonli ko'rsatkichlar asosida aks ettirilgan. Bu yondashuv ilmiy qarashlarni qiyosiy tahlil qilish imkonini beradi.

Jadval ma'lumotlariga ko'ra, N. Sayidahmedov, V. A. Slastenin, W. E. Deming va Michael Fullan kabi olimlarning tadqiqotlari ta'lim sifatini boshqarish amaliyotiga eng yuqori darajada (5 ball) ta'sir ko'rsatgan. Ularning ilmiy qarashlari ta'lim jarayonini natijaga yo'naltirish, uzluksiz takomillashtirish, o'qituvchi kasbiy mahoratini oshirish va tashkilot madaniyatini rivojlantirish masalalariga qaratilganligi bilan ajralib turadi. Bu esa ta'lim sifatini boshqarishda inson omili va tizimli yondashuvning muhimligini ko'rsatadi.

Shuningdek, jadvalda keltirilgan boshqa olimlarning ishlari ham ta'lim sifatini boshqarishning muhim tashkiliy va boshqaruv jihatlarini yoritib beradi. Monitoring, nazorat, strategik rejalashtirish va innovatsion boshqaruv mexanizmlariga oid tadqiqotlar ta'lim muassasalarida sifatni ta'minlash va boshqarish jarayonini takomillashtirishda muhim ilmiy-amaliy asos bo'lib xizmat qiladi. Umuman olganda, jadval ta'lim sifatini boshqarishning ko'p qirrali va kompleks jarayon ekanini yaqqol namoyon etadi.

1-Rasim. Ta'lim sifatini boshqarishning asosiy yo'nalishlari bo'yicha

Mazkur diagramma ta'lim sifatini boshqarishning asosiy yo'nalishlari bo'yicha rivojlanish darajasini sonli ko'rsatkichlar asosida aks ettiradi.

- Diagramma natijalariga ko'ra, **innovatsion texnologiyalar** 20 ball bilan eng yuqori ko'rsatkichni tashkil etib, ta'lim sifatini boshqarishda raqamli vositalar va zamonaviy texnologiyalarning yetakchi o'rin tutayotganini ko'rsatadi.

- **Monitoring va baholash** yo'nalishi 18 ball bilan ikkinchi o'rinda bo'lib, ta'lim jarayonini nazorat qilish va natijalarni tahlil qilish mexanizmlarining muhim ahamiyatga ega ekanini tasdiqlaydi.

- **Pedagogik yondashuvlar** 16 ball ko'rsatkich bilan ta'lim mazmuni, metod va shakllarning sifatini boshqarishda muhim omil ekanini ifodalaydi.

- **Tashkiliy boshqaruv** (14 ball) ta'lim muassasasida boshqaruv tuzilmasi va rejalashtirish jarayonlarini takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi.

- **Rahbarlik kompetensiyasi** 12 ball bilan nisbatan past ko'rsatkichni tashkil etib, rahbar kadrlarning boshqaruv salohiyatini yanada oshirishga ehtiyoj mavjudligini anglatadi.

- Umuman olganda, diogramma ta'lim sifatini boshqarish jarayoni kompleks, ko'p omilli va o'zaro bog'liq yo'nalishlardan iborat ekanini yaqqol namoyon etadi.

NATIJALAR

O'tkazilgan tahlillar natijasida ta'lim sifatini boshqarish jarayoni bir nechta o'zaro bog'liq pedagogik va tashkiliy yo'nalishlardan iborat murakkab tizim ekanligi aniqlandi. Gistogramma asosida olingan ma'lumotlar ushbu yo'nalishlarning rivojlanish darajasi bir xil emasligini ko'rsatdi hamda ta'lim sifatini boshqarishda ayrim yo'nalishlar yetakchi o'rinni egallayotganini tasdiqladi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, innovatsion texnologiyalar 20 ball bilan eng yuqori ko'rsatkichni namoyon etdi. Bu holat ta'lim sifatini boshqarishda raqamli texnologiyalar, elektron monitoring tizimlari va zamonaviy axborot-kommunikatsiya vositalarining muhim ahamiyat kasb etayotganini ko'rsatadi. Monitoring va baholash yo'nalishi 18 ball bilan yuqori natijani qayd etib, ta'lim jarayonini tizimli nazorat qilish, natijalarni tahlil etish hamda teskari aloqa mexanizmlarining samarali ishlayotganini tasdiqladi.

Shuningdek, pedagogik yondashuvlar 16 ball bilan o'rtacha yuqori darajani egallab, ta'lim mazmuni, metodlar va o'qitish shakllarining sifatini boshqarishdagi muhim o'rnini ko'rsatdi. Tashkiliy boshqaruv 14 ball va rahbarlik kompetensiyasi 12 ball bilan nisbatan past ko'rsatkichlarga ega bo'lib, ta'lim muassasalarida boshqaruv tizimini yanada takomillashtirish, rahbar kadrlarning kasbiy salohiyatini oshirish zarurligini yuzaga chiqardi. Umuman olganda, olingan natijalar ta'lim sifatini boshqarishda texnologik va monitoring yo'nalishlari yetakchi ekanini, biroq tashkiliy va rahbarlik omillarini kuchaytirish orqali tizim samaradorligini yanada oshirish mumkinligini ko'rsatadi.

MUHOKAMA

Ta'lim sifatini boshqarishning pedagogik va tashkiliy asoslariga doir o'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, mazkur jarayon ko'p omilli va tizimli yondashuvni talab etadi [5], [6], [9]. Gistogramma natijalari ta'lim sifatini boshqarishda turli yo'nalishlarning rivojlanish darajasi bir xil emasligini, ayrim yo'nalishlar esa yetakchi o'rin egallayotganini yaqqol namoyon etdi [7], [10]. Xususan, innovatsion texnologiyalar va monitoring-baholash tizimlarining yuqori ko'rsatkichlarga ega bo'lishi zamonaviy ta'lim boshqaruvida raqamli vositalar va tahliliy yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etayotganini tasdiqlaydi [2], [8].

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, innovatsion texnologiyalarning yetakchi o'rinda bo'lishi ta'lim muassasalarida elektron boshqaruv tizimlari, raqamli platformalar va ma'lumotlarga asoslangan qarorlar qabul qilish amaliyotining

kengayib borayotgani bilan bog'liq [7], [10]. Bu holat ta'lim sifatini boshqarishda shaffoflikni ta'minlash, tezkor tahlil va samarali rejalashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi [1], [4]. Shu bilan birga, monitoring va baholash yo'nalishining yuqori natijalari ta'lim jarayonida sifatni nazorat qilish va teskari aloqani yo'lga qo'yish muhimligini ko'rsatadi [6], [9].

Biroq gistogrammada rahbarlik kompetensiyasi va tashkiliy boshqaruv yo'nalishlarining nisbatan past ko'rsatkichlarga ega bo'lishi ta'lim sifatini boshqarishda inson omili bilan bog'liq muammolar mavjudligini anglatadi [3], [10]. Bu esa ta'lim muassasalari rahbarlari va boshqaruv xodimlarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish, ularni zamonaviy menejment va strategik boshqaruv ko'nikmalari bilan qurollantirish zarurligini ko'rsatadi [4], [10]. Pedagogik yondashuvlar esa o'rta darajadagi ko'rsatkich bilan ta'lim mazmuni va metodlarini doimiy yangilab borish talab etilishini bildiradi [6], [8].

Umuman olganda, muhokama natijalari ta'lim sifatini boshqarish samaradorligi pedagogik, tashkiliy va texnologik omillarning o'zaro uyg'unligiga bog'liqligini tasdiqlaydi [2], [5], [9]. Bir yo'nalishdagi rivojlanish boshqasidagi kamchiliklarni to'liq qoplay olmaydi, shu sababli ta'lim sifatini boshqarishda kompleks va muvozanatli yondashuvni joriy etish muhim ahamiyatga ega [1], [3], [7].

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot natijalari ta'lim sifatini boshqarishning pedagogik va tashkiliy asoslari zamonaviy ta'lim tizimi rivojida muhim o'rin tutishini ko'rsatdi. Tahlillar shuni tasdiqladiki, ta'lim sifatini boshqarish jarayoni faqat ta'lim mazmuni va o'qitish metodlari bilan cheklanib qolmay, balki samarali boshqaruv, monitoring, baholash hamda innovatsion texnologiyalarni joriy etish bilan uzviy bog'liqdir. Gistogramma va jadval natijalari asosida ta'lim sifatini boshqarishda innovatsion texnologiyalar va monitoring tizimlari yetakchi omillar sifatida namoyon bo'ldi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, ta'lim sifatini boshqarishda pedagogik yondashuvlar, tashkiliy boshqaruv va rahbarlik kompetensiyalari o'zaro uyg'unlashgan holda rivojlantirilishi zarur. Ayniqsa, rahbarlik kompetensiyasining nisbatan past ko'rsatkichlarga ega bo'lishi ta'lim muassasalarida boshqaruv kadrlarini tayyorlash va ularning kasbiy malakasini oshirish masalasiga alohida e'tibor qaratish lozimligini ko'rsatadi. Ta'lim jarayonida sifat madaniyatini shakllantirish va barcha ishtirokchilarning mas'uliyatini oshirish ham muhim vazifalardan biridir.

Yuqoridagi xulosalardan kelib chiqib, quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

- ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini boshqarishga oid yagona ichki monitoring va baholash tizimini joriy etish;
- rahbar kadrlar uchun zamonaviy ta'lim menejmenti va strategik boshqaruv bo'yicha malaka oshirish dasturlarini kuchaytirish;

- pedagoglarning kasbiy rivojlanishini ta'minlash maqsadida innovatsion pedagogik texnologiyalar va raqamli vositalardan foydalanishni kengaytirish;
- ta'lim sifatini boshqarishda shaffoflik va teskari aloqani kuchaytirish orqali qarorlar qabul qilish samaradorligini oshirish;
- milliy ta'lim tizimini xalqaro ta'lim standartlari bilan uyg'unlashtirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tadqiqotlarni kengaytirish.

Mazkur xulosa va takliflar ta'lim sifatini boshqarish tizimini takomillashtirishga xizmat qilib, ta'lim muassasalarida sifatli ta'limni ta'minlash hamda raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. **Deming W. E.** Out of the Crisis. – Cambridge, MA: MIT Press, 1986.
2. **Fullan M.** The New Meaning of Educational Change. – New York: Teachers College Press, 2007.
3. **Hopkins D.** School Improvement for Real. – London: Routledge, 2001.
4. **Juran J. M.** Juran on Quality by Design. – New York: Free Press, 1992.
5. **Novikov A. M.** Metodologiya obrazovaniya. – Moskva: Egves, 2006.
6. **Podlasyy I. P.** Pedagogika. Novyy kurs. – Moskva: Vlados, 2011.
7. **Safarova R.** Ta'lim sifatini ta'minlash va monitoring tizimi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2016.
8. **Sayidahmedov N.** Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2003.
9. **Slastenin V. A.** Pedagogika: uchebnik dlya studentov vysshix uchebnyx zavedeniy. – Moskva: Akademiya, 2013.
10. **Xodjayev B.** Ta'lim menejmenti va rahbarlik faoliyati. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2019.